

poprav je bilo treba. S tem pa ni rečeno, da je povsod tako, toda mnogo, premnogo je takih slučajev.

V svetovni zgodovini imamo tudi na stotine zgledov o pomanjkanju nepristranosti. Najlepših zgledov pa dobimo v zgodovini Ludovika XIV. do Ludovika XVI. Kolikokrat so morali prepuščati zaslužni možje odlična mesta puhloglavcem, ki so imeli le srečo, v pravem času poljubiti roko kaki dvorski prostitutki à la Dubary, ali pa očistiti kralju pipo po najnovejši metodi, morda po peterih formalnih stopnjah. Veliki Suvarov i t. d. so zgledi, kam pripravi osebnost brez nepristranosti. Toda čemu bi listali po zgodovini, ko imamo dnevno pred očmi te škandale. Šarlatani, ki imajo le nabrušen jezik, par atomov nekakih idej in nekoliko etikete, se ponašajo z visokim službami, resnično zaslužni možje pa morajo čepeti v ozadju. Predaleč bi zašel, ko bi hotel vse slučaje pretresati. To je delo učenjaka, ki se je posvetil z dušo in telesom sociologiji. Ta zadeva pa je obenem tako delikatne narave, da je ne prenese vsak želodec.

Pustim tedaj to polje v obdelovanje drugim spretnejšim delavcem in se obrnem k svojemu smotru. Že prej sem omenil, da hočem pozneje govoriti o učiteljstvu, ki mu hočejo naprtiti na ramo novega dela, novih naporov pod pretvezo, da on lahko najlažje dela, ker ima priliko spoznavati ljudstvo. Že vse do zdaj navedeno daje človeku malo upanja na uspešno delovanje, ker ovir je več kot preveč. V resnici ni vredno, da bi dvignil učitelj niti mezinec svoje levice v tem kulturnem delovanju. On ima dovolj posla s šolo. Tukaj ima obširno polje, tukaj naj dela. Drugi pa naj nastopajo kakor gledališki diletanti za toliko razkričano vseobčo ljudsko omiko.

Učitelji so sol zemlje, pravijo posebno oni idealisti, ki gonijo učiteljstvo na vsa znanstvena polja. Sol, ki je v posodi, ne osoli ničesar. Če hočemo osoliti z njo kakšno jed, jo moramo raztrositi po nji.

Učitelji, med narod, da osolite pošteno neslane neumne betice. Kako lepe so te besede, kako blagodejno je to priznanje, kaj ne? Toda ljudje, ki nas tako gonijo na delo, so najbrž podobni človeku, ki je vedno druge gonil pred seboj v nevarni boj. Ko so mu drugi očitali zato strah, je rekal, da se nič ne boji, le hlače da se mu tresejo. Tako je s temi gonjači. Naj gredo oni na delo, ki je tako sladko in lepo. Oglečajmo si pa rajše učiteljsko osebo natančneje, da spoznamo, kako lepo delo ga čaka v učnih kakor tudi v prostih urah, ko pride na kmete.

Na učiteljišču mu ukrešejo nekako pedagoško iskro v mladi glavi. Tam sliši tako lepe reči o Pestalozziju, celo o Zillerju.

Iz računstva mu natepejo toliko pogojev, trditev in dokazov, da bi postal pod izvrstnimi učiteljski (ne profesorji) drugi Vega, ko bi menili Turki še kdaj napasti našo domovino.

Iz fizike ima polno glavo samih celeritas, gravitas, perpetuo mobile, centripetalnosti in fugalnosti in dr.

O kemiji in kmetijstvu ne govorim, ker ve tako vsakdo, ki je študiral isto na znanem učiteljišču, koliko neumnosti mora ubogo uho slišati brez nikakih dokazov, brez eksperimentov, vrhu tega pa še vse narobe. To je svobodna znanost!

Pri glasbi ga mučijo s plagaličnimi in autentičnimi kadicami, modulacijo ima v mezincu. Celó o kontrapunktu pove lahko o priliki celo zgodovino. To bodo peli Kraševci kakor slavci, ko pride tako naobražen moderni Beethoven med nje.

V telovadbi ga ne prekosí nihče. S palico manevrira kakor vojak s puško in sabljo, tudi resen obraz zna narediti pri tem.

Z vsó to neizmerno množino znanja pride siromak med svet, V šoli pojde kar samo od sebe, kakor bi bilo namazano, si misli on. Ko je pa enkrat v šoli, ne ve niti, kje so vrata, da bi zbežal iz tega kraja samih prevar. V oblake stavljeni gradovi se mahoma razgube. Vse metode, vse latinske spake, ki so mu jih vtepali pri vzgojeslovju v glavo, ne pomagajo čisto nič. On, ki bi moral druge učiti, mora sebe najprej učiti. Škandal za šole, ki tako pripravljajo človeka na njegov vzvišeni poklic, obenem pa mi silijo trpke besede na rovaš tistih psevdo-pedagogov in učenjakov, ki takoreč le poneumnijo, človeka z njihovimi suhoparnimi teorijami. Vse upanje na dobre uspehe, vse nade do prijetne samozavesti doseženega smotra splavajo vsaj za nekaj časa po vodi. Tak človek naj bo potem zadovoljen v svojem stanu.

Seveda zdravnika ne sme manjkati tudi tukaj. Kmalu se prikaže sv. Birokracij, ki je šele v tem veku kanoniziran špeciálno za nas, se namrdne in reče: Kupite si Saazerja, Ambrosa, Kelnerja i t. d. pa bo kmalu boljše. Denarja pa tako preostaja učiteljstvu, ki ne ve, kam z njim. (Konec.)

V ofenzivi.

(Konec.)

Od strani liberalcev je v tem zmislu dobre volje dovolj, samo klerikalizem naj opusti svoje pogubonosno načelo, pa se porodi takoj edinost in velikanska narodna stranka. Ako ne bomo v socijalnem oziru poznali med seboj bratomornega boja, se naš narod povzdigne polagoma do blaginje, ki je izvir sreče, zadovoljstva, ljubezni in sprave. Ali pri vodstvu socijalnih zadev morajo biti veščaki, izkušeni ljudje, modri, pametni in zaupni možje, ne pa taki, ki o tem nimajo pojma, še manj pa izkušeni, s čimer se je klerikalizem dosedaj posebno izkazal. Veščaki morajo voditi take zadeve, drugi naj jim gledajo na prste, da pojde vse v redu. Socijalnih veščakov pa ne dobimo za vsakim grmom, za to je treba veliko študij, vestnega dela in premnogo potrpljenja. Za vse to potrebujemo narodne ali šolske omike. Brez te je pravo socijalno negovanje nemogoče. Na noge torej! Kdor je prijatelj našega naroda, kdor mu želi sreče in pravega socijalnega blagra, ta naj deluje na to, da dobimo povsod dobrih šol in učiteljev, ki morajo biti tudi dobro plačani, da bodo lahko vse svoje moči žrtvovali edino le narodni odgoji in sreči. Klerikalni dosedanji pravec proti šoli, učiteljstvu in narodni odgoji naj se opusti, ker kdor tako dela, je narodni slepar, izdajalec in škodljivec. Če hočemo svoj narod povzdigniti do socijalne popolnosti, mora biti izobražen in tudi narodno zaveden. Sedaj imajo pri nas veliko trgovino in industrijo skoraj edino tujci v rokah. Vsak dan vidimo veliko tujih trgovcev laziti okolo naših prodajalnic, ki jih podpirajo naši ljudje z naročbo. Ako kdaj ustanovimo svoje lastne tvornice za razne izdelke, kar je mogoče, ne pojde naš kapital na tuje, ampak ostane doma. Le zaveden narod ima dandanes moč in veljavo, spoštovanje in tudi srečo. Naše mnenje je, da je skupno delo za mogočno narodno politiško stranko: edinost na socijalnem in šolskem polju. Kdor je proti temu, ni prijatelj našega naroda, marveč je njegov izdajica, slepar in zavodnik. Klerikalizem vpije, da se trese zemlja: »Liberalci so narodni izdajalci, ker so v kranjskem deželnem zboru združeni z Nemci!« Samega sebe ne imenuje izdajalca, ko vidi, da se na Primorskem godi isto. Pri nas se je zvezal liberalizem z Nemci,

na Primorskem klerikalizem z Lahí, da pri nas liberalizem ovira klerikalno predvlado, na Primorskem pa klerikalizem liberalno. Klerikalizem je do skrajnosti mlačen in popustljiv zlasti ob mejah, kar smo že dokazali. Če je on res na strogo narodnem stališču, naj pokaže to z dejanji, ne pa izjavo: ljubši mi je katoliški Nemeč ali Lah kakor slovenski liberallec. Naši nasprotniki se našega razdora jako vesele ter so zoper nas katoliški, liberalni in brezverni tujci edini vsi kot eden. Škodujejo nam na katoliški kakor na liberalni podlagi, kjer le morejo. Naš klerikalizem naj postane narodno zaveden, ne sme pa imenovati narodnosti prokletstvo in poganstvo. On naj se bori za socijalni blagor našega ljudstva iz ljubezni do narodnega obstanka, ne pa zaradi klerikalnega pravca ter naj z vnemo dela za narodno prosveto, ne pa imenovati šol prokletstva za naš narod. Ako krene na ta pot, je enotna narodna stranka, ne oziraje se na meje, zagotovljena, in na ta način si pridobi naš narod moč, veljavo, spoštovanje in srečno bodočnost. Ako klerikalizem ne stori tega, je vse njegovo delovanje samo pesek v oči, laž in sleparstvo. Učiteljstvu je ta pravec edin pravi, ki se je jelo zanj bojevati in bo nadaljevalo boj do končne zmage, čeprav je to klerikalizem že naprej podpisal z obema rokama kot — preneumno!

Toda sramota pade na sramotilca!

Dopisi.

Istra.

Opet se raskokodakala. »Naša Sloga« od 15. t. mj. donša na uvodnom mjestu još nedovršen članak: »Učiteljska rieč u zgodno doba«.

Prvi dio posvećen je »Zavezi«, njezinom zborovanju, što se ima držati u Puli, budućeg mjeseca kolovoza i svršava uzklikom: »Preč torej z liberalizmom in klerikalizmom v Istri.«

Na ovaj prvi dio mi se nećemo osvrutati, uvjereni da će vrli »Zavezini« tovariši znati »N. Slogi« dostojno odgovoriti. Mi ćemo mu ovdje samo poručiti, neka ne zaborave »N. Slogi« reći, da laže, kad veli, da taljanska klerikalna stranka »glasuje solidarno za taljanske radikalce« — i neka joj navedu kao dokaz občinske izbore u Puli.

I ovime smo prvim dielom gotovi, ali za pretres drugog diela, koji se poblize tiče nas u Istri, molimo uredništvo našeg »Tovariša«, da nam ustupi malo prostora, radi bistenja pojmov u toj našoj zapuštenoj Istri.

Tu nam naj prvo kaže gosp. dopisnik, da su gospoda učitelji Zec, Stihović i Rajčić ustali proti »klerikalnoj kamori«, a neki drugi, više ili manje ustaju javno proti svećenstvu.

Jest, Zec, Stihović i Rajčić ustali su proti klerikalnoj kamori, a oni drugi ustaju proti svećenstvu, jer i prvi i drugi ljube svom dušom svoju rođenu grudu, te ne mogu trpiti, da svećenstvo i drugi gulijaši onako u ime Boga i domovine gule svak na svoj način biednog našeg patnika. (A i pošteno guljenje je teški grijeh! — Vidi »N. Slogu« od 15 t. mj. u podlistku).

Uvjereni smo se o tom, da ima mnogo mlađjih, koji osjećaju potrebu da svaki od nas već jednom iskreno i javno ispovjeda pozive svoje duše, baš onaj dan, kad je izašao članak, o kojem je govora, t. j. na 15 t. mj. prigodom skupštine »Nar. Prosvjete« u Pazinu. I zato evo i pišemo vrlom

»Tovarišu«. Nije nam, da koga branimo, nego da se bistre pojmove!

Nadaljuje onaj članak: »Imade i medju nama kojeg svećenika, koji znade krivo il pravo žigosati onog il onog učitelja, te ga, služeć se svojim svećeničkim položajem nemilo pogladiti.« Ima, ima, odgovaramo mi. I mi takve učitelje ostavljamo u biesnim valovima samih sebi, da ih osamljene jača sila slomi, kao da tako svim nama ugled ne pada! Mi ne znamo ili ne poimamo onaj zakon naravi: »danas meni, sutra tebi« mi nemamo ni toliko kolegijalnosti (kao što pokazase neki na glavnoj skupštini »Prosvjete«) da tim ljudima iskazemo svoju sućut.

Nama je danas dobro — mislimo mi sada — mi nismo još napadani, mi nismo omalovaživani; a kad bude i na nas red došao — tada ćemo i mi u njihovo kolo, ili ćemo onako, kako nam dopisnik niže savjetuje »obzirno i strpljivo podnašati...« Nijesu ni nas još pogladili, ali gospodo drugovi mi nismo tako nećutljivi, pa kakvo čuda, da i mi vičemo — pošto smo se uvjerali o poštenim nakanama nekih — velimo, da i mi vičemo: »evo, i mi smo kršćani pa nas odmah na križ prebili!« Znamo, da će iz takve krvi niknuti veliki broj nasljednika, koji će nastojati, da nesebičnom ljubavi i zrakom istine posvete našu uspomenu — pa neka krv teče! Malo niže tuži se onaj dopisnik, što neki učitelji društva kotara koparskoga odobravaju korake Zeca i drugova, te im veli: »Nu mi poručujemo svim učit. društvima »Zaveze«, da mi istarsko-hrvatski učitelji, koji izbliza poznamo ovu gospodu i naše odnošaje, odsudjujemo njihovo javno političko djelovanje najodlučnije«.

Da ih oni izbliza poznaju? Malo kašnije vidjeti ćemo kako ih izbliza poznaju, a sada dopustite nama, da vam mi »raskrinkamo« jednoga od one trojice — Zeca naime, protiv koga je najvećma članak napisan.

Služiti ćemo se informacijama, što smo ih dobili sa strane vrlo upućene, od njegovih osobnih prijatelja, a u politici najokorljelijih protivnika. Taj se čovjek rodio od hrvat. roditelja u selu Brzac, na otoku Krku. Od godine 1891. do 1896. službovao je kao privremeni učitelj na Poljcima, na istom otoku. Godine 1895. predvodio je četvrtu onih obćinara na izbornu kreševu za pokraj. sabor, te pomogao izvoštiti pobjedu nad ondašnju jaku taljanašku stranku, kojoj je na čelu stao načelnik one općine, dakle predsejednik mjestnog školskog vieća. Poslie izbora držao je, u svom mladenačkom duhu i izhitu, govor pred sakupljenim narodom u prisutnosti načelnikova brata, koje je sliedio njegove stope. Istodobno, kad je držao taj govor, inspirirao je, sada već blage uspomene pok. nadzornik Škopinić ondješnju puč. školu, koja je bila u neposrednoj blizini. Godinu dana za tim bio je Zec odpušten od službe, a pravo je čudo, da su ga i toliko držali. Godine 1896. pomogao je svaliti do tada taljanšku obćinu u Dubašnici. Pošao pak u Ameriku, odakle se vratio, te bio preko godine dana obć. tajnikom u Dubašnici. Kao takav znatno je pomogao odpraviti kapetana Zueka, koji nije već mogao da podnosi prkos složnih obćina otoka Krka proti njegovom taljanskom saobraćaju šnjima.

Vodio je i borbu sporeznim uredom u Krku, koji je do tada slao strankama samo taljanske platežne naloge. (O tom može svjedočiti i gosp. Spinčić, kojem Zec utekao za interpelanciju.) Sam je obilazio od kuće do kuće po čitavoj obćini svježnjem taljanskih »Editta«, nagovarajuć stranke, da ih ne prime, jer su napisani — »Editti« — u njima ne poznatom jeziku, i da dadu o tom pismenu izjavu. Molio je kroz to